PLANETA IEFTINĂ

— “Budget Planet” 1968 —

de Robert Sheckley

Traducerea: ?

- Asta să fie, Orin? întrebă Maudsley.

- Da, domnule, aceasta, răspunse Orin, omul din stânga lui, zâmbind orgolios. Cum vi se pare, domnule?

Maudsley se întoarse încet şi trecu în revistă pajiştea, muntele, soarele, fluviul, pădurea. Faţa lui nu trăda nici o expresie.

- Ce crezi despre asta, Brookside?

Cu voce tremurătoare, Brookside riscă:

- Păi, domnule, cred că Orin şi cu mine am făcut o treabă potrivită. Un lucru nu prea rău, domnule, dacă ţineţi cont că e primul nostru proiect independent.

- Şi tu crezi la fel, Orin? vru să ştie Maudsley.

- Desigur, domnule, îl asigură Orin. Maudsley se aplecă să smulgă un fir de iarbă. Îl mirosi şi îl aruncă. Frământă puţin pământul picioare, apoi privi câteva clipe discul înflăcărat al soarelui. Cu voce măsurată, declară:

- Sunt uimit, de-a dreptul uimit. Dar uimirea mea nu e deloc plăcută. V-am încredinţat constituirea unei lumi pentru unul dintre clienţii mei şi veniţi cu o astfel de tâmpenie! Şi mai aveţi neobrăzarea să vă credeţi ingineri?!

Cei doi subalterni nu răspunseră. Încremeniseră ca nişte şcolari în aşteptarea urechelii.

- Ingineri! repetă Maudsley încărcând cuvântul cu o doză serioasă de kilogrammetri de dispreţ. „Tehnicieni dotaţi cu spirit de iniţiativă, cât şi cu bun simţ practic, în măsură să construiască o planetă în locul şi la timpul dorit.” Recunoaşteţi aceste cuvinte?

- Sunt din afişul publicitar, spuse Orin.

- Aşa e, confirmă Maudsley. Şi chestia asta, după voi, ar fi un exemplu de construcţie practică şi originală?

Cei doi oameni tăceau. Apoi Brookside izbucni:

- Ei bine, domnule, după mine, da! Am examinat cu grijă toate amănuntele. Se cerea o planetă tip 34 Bc4, dar cu unele modificări. Şi este exact ce am construit. Aceasta e numai o parte din întreg, se înţelege. Cu toate că...

- Cu toate acestea văd foarte bine ce aţi făcut şi apreciez exact cât valorează, îl întrerupse Maudsley. Orin! Ce tip de aparat termic aţi folosit?

- Un soare de tipul 05, domnule, spuse Orin. Acela care satisface cel mai bine toate necesităţile termice.

- Cred. Dar, sper că vă amintiţi, trebuie să mai câştigăm şi noi ceva...

- Ne dăm seama, domnule, îl asigură Brookside. Nici noi n-am fi bucuroşi să folosim acest tip de soare pentru un sistem de planete individuale. Dar necesităţile de căldură şi de radiaţii...

- E posibil să nu fi învăţat nimic de la mine? îl întrerupse Maudsley. Acest tip de stea e superfluu. Hei, voi de colo, făcu el semn la lucrători să se apropie. Daţi-o jos!

Muncitorii veniră în fugă cu o scară pliantă. Unul o fixă, iar altul începu să o desfacă de zece ori, de o sută de ori, de un milion de ori. Alţi doi oameni alergau în sus pe trepte cu aceeaşi viteză cu care se desfăcea scara.

- Atenţie la mânuirea astrului! strigă Maudsley celor doi. Folosiţi mănuşile de protecţie. Frige!

Cei doi lucrători din capul scării desprinseră steaua, o strânseră binişor şi o aşeză în interiorul unei cutii frumos capitonate pe care scria: „Stea. Manipulaţi cu atenţie!”

Îndată ce închiseră capacul totul deveni negru.

- Cum e posibil ca nimeni de aici să nu aibă puţin bun simţ! urlă Maudsley. Lua-v-ar dracu’ pe toţi! Să fie lumină!

Şi astfel, îndată, se făcu lumină.

- E bine aşa, bombăni Maudsley. Soarele acela de tip 05 să fie returnat la depozit. Pentru o trebuşoară ca asta merge bine şi o stea de tip G13.

- Dar, domnule, obiectă, enervat, Orin...

- Ştiu ce vrei să spui, îi tăie vorba Maudsley. Tocmai aici trebuie să folosiţi spiritul vostru de iniţiativă. Apropiaţi steaua ceva mai mult!

- Da, domnule, va încălzi, aprobă Brookside. Dar va emite radiaţii care nu vor avea spaţiu suficient pentru a se dispersa fără a produce daune. Şi asta ar putea omorî întreaga specie care va veni să locuiască planeta.

Scanând cuvintele, Maudsley întrebă:

- Brookside, insinuezi cumva că stelele de tip G13 sunt periculoase?

- Nu, nu asta am vrut să zic. Am vrut să zic că pot fi şi periculoase, întocmai ca orice alt lucru din Univers, dacă nu sunt luate precauţiunile necesare.

- Aşa e mai bine, bombăni Maudsley.

- Precauţiunile necesare, continuă Brookside, comportă în acest caz necesitatea de a purta costume protectoare din plumb, cu o greutate de douăzeci şi cinci de kilograme fiecare. Ceea ce nu ar fi prea practic, dat fiind că exemplarul mediul al acestei specii cântăreşte numai patru kilograme.

- Asta îi priveşte! i-o reteză Maudsley. Nu noi trebuie să-i învăţăm cum să se aranjeze ca să poată trăi! Dacă am judeca aşa, de câte ori s-ar împiedica de o piatră pusă de mine pe planeta lor, vina ar fi a mea, nu-i aşa? Şi apoi, nu au nici o nevoie să poarte costume de plumb. Pot achiziţiona unul dintre accesoriile mele facultative, un paravan solar care anulează efectele radiaţiilor.

Ambii tehnicieni zâmbiră încurcaţi. Dar Orin îndrăzni timid:

- Îmi amintesc, domnule, că e vorba de o specie din acelea niţeluş subdezvoltate. Poate nu-şi pot permite un paravan solar...

- Ei bine, dacă nu imediat, poate în viitor, spuse Maudsley. De altfel, radiaţiile acestea nu sunt instantaneu letale. Chiar cu radiaţii, acele fiinţe pot conta pe o durată medie de ani care se cifrează, mi se pare, în jur de nouă virgulă trei, ceea ce ar trebui să fie suficient pentru oricine...

- Da, domnule, aprobară cei doi asistenţi, nu prea convinşi.

- Să mergem mai departe, spuse Maudsley. Ce înălţime au munţii de colo?

- În medie, nouă sute de metri deasupra nivelului mării, spuse Brookside.

- Asta înseamnă patru sau cinci sute mai mult decât e necesar, spuse Maudsley. Ce, credeţi că munţii cresc în copaci? Tăiaţi-i, şi ce prisoseşte trimiteţi imediat înapoi la depozit!

Brookside scoase un carneţel şi notă modificarea ce trebuia făcută. Maudsley continua să se plimbe în sus şi în jos, privind şi încruntându-se.

- Copacii ăia cât timp trebuie să ţină?

- Opt sute de ani, domnule. Sunt ultimul model de măr-stejarifer, cel mai perfecţionat. Dau fructe, umbră, nuci, băuturi răcoritoare, trei feluri diferite de fibre utile, furnizează un material de construcţie excelent, păstrează bine terenul şi ...

- V-aţi înţeles să mă ruinaţi? urlă Maudsley. Două sute de

ani sunt mai mult decât suficienţi pentru un copac. Extrageţi o parte din „elanul lor vital” şi înmagazinaţi-l în acumulatorul de forţă existenţială. Ce, le dăm copaci sau casete cu comori? Şi vacile alea, a cui a fost ideea să le pună acolo?

- A mea, domnule, spuse Brookside. M-am gândit că locul ar avea... un aspect mai primitor.

- Prostule, spuse Maudsley. Momentul de a face ca o planetă să pară primitoare e înainte de vânzare, nu după! Asta a fost vândută goală, nu mobilată! Puneţi imediat vacile alea în rezervorul cu protoplasmă.

- Da, domnule. Iertaţi-ne, domnule. Altceva?

- Ar mai fi cel puţin zeci de mii de lucruri care nu merg, spuse Maudsley. Dar acelea le veţi găsi voi, sper. Chestia asta, de exemplu, ce anume este? adăugă, arătându-l pe Carmody. O statuie? La ce serveşte? Trebuie să cânte o melodie sau să recite o poezie la sosirea noii specii?

- Domnule, eu nu fac parte din lumea aceasta, preciză Carmody. M-a trimis un prieten al dumneavoastră, Melichronos, şi încerc doar să găsesc drumul spre planeta mea...

Era evident că Maudsley nu auzea nici un cuvânt din cele ce-i spunea Carmody. Asta reieşea din faptul că, în timp ce Carmody se trudea să-i explice, el spunea:

- Orice ar fi, nu era prevăzut în devizul planetei; aşa că puneţi-l în rezervorul de protoplasmă împreună cu celelalte vaci.

- Hei! Urlă Carmody, în timp ce muncitorii îl apucau de braţe, ridicându-l, hei, un moment! Eu nu fac parte din planeta asta! M-a trimis Melichronos! Opriţi-vă, aşteptaţi, ascultaţi-mă!

- Ar trebui să vă fie ruşine la amândoi, continuă Maudsley ignorând strigătele lui Carmody. Ce anume trebuia să reprezinte lucrul acela? Poate vreo podoabă de lux a ta, Orin?

- Nu, spuse Orin. Nu l-am pus eu.

- Atunci a fost ideea ta, Brookside?

- Îl văd pentru prima oară în viaţă, şefule.

- Hm, bombăni Maudsley. Sunteţi doi idioţi, dar asta nu înseamnă că sunteţi şi mincinoşi. Hei, strigă el după muncitori, aduceţi-l aici! Ajunge, calmează-te, ce dracu’! spuse apoi Maudsley către Carmody, care tremura din cap până în picioare. Nu pot să stau aici şi să aştept până îţi trec crizele isterice! Ţi-e mai bine? Atunci vrei să-mi explici ce anume făceai pe proprietatea mea? Eşti un intrus şi aş avea tot dreptul să te

transform în protoplasmă. ..

* * *

- Înţeleg, spuse Maudsley când Carmody termină de explicat. E o poveste interesantă. Deci, acum eşti aici în căutarea unei planete care se cheamă... Terra, nu-i aşa?

- Exact, domnule, spuse Carmody.

- Terra, repetă Maudsley meditativ, scărpinându-se în cap. Eşti norocos, am impresia că-mi amintesc de locul acela!

- Sunteţi sigur, domnule Maudsley?

- Da, da, sunt absolut sigur. E o planetă mică, verde şi populată de o specie de umanoizi monomorfi, asemănători cu tine. Aşa e?

- Exact aşa, aprobă Carmody.

- Mi-o amintesc bine, deoarece în timpul construcţiei acelei planete am inventat şi ştiinţa. E o poveste care probabil te va amuza.

Se întoarse apoi spre subalternii săi:

- Iar voi, staţi şi ascultaţi. Cine ştie dacă nu veţi avea ceva de învăţat...

Nici unul nu şi-ar fi permis să-i nege lui Maudsley dreptul de a povesti o anecdotă. Aşa încât Carmody şi cei doi ingineri ciulină urechile, iar Maudsley începu.

- Pe vremea aceea eram încă un mic antreprenor. Aranjam o planetă ici, una colo şi se întâmpla să-mi pice şi câte o stea de mici dimensiuni. Dar lucrul mergea greu, clienţii erau întotdeauna nemulţumiţi, plini de pretenţii, şi pentru a-i face să plătească trebuia să transpir de zece ori. Pe vremea aceea era treabă grea să-i mulţumeşti pe clienţi; îşi găseau să râdă chiar şi de cele mai mici amănunte. „Schimbă asta, cealaltă nu-i bine, de ce apa trebuie să curgă în jos, gravitaţia e prea mare, aerul cald se ridică în loc să coboare...” O lamentare nesfârşită!

Eu, pe atunci, eram foarte naiv. Mă trudeam să explic motivele practice şi estetice a tot ceea ce făceam, şi între întrebări şi explicaţii, sfârşeam prin a pierde mai mult timp decât pentru munca în sine. Prea multe capricii, prea multă pălăvrăgeală... îmi dădeam seama că trebuie să găsesc un remediu, dar nu ştiam care.

Apoi, puţin înainte de proiectul Terrei, am început să întrevăd un mod complet nou de a trata cu clienţii. M-am

surprins mormăind: „Forma urmează funcţiunii”. Îmi plăcea cum sună acea propoziţie. Apoi, totuşi, m-am întrebat: „De ce forma trebuie să urmeze funcţiunii?” Şi explicaţia pe care mi-o dădui mie însumi fu: „Forma urmează funcţiunii pentru că aşa vrea o lege imuabilă a naturii, lege care este una dintre axiomele ştiinţei aplicate”. Altă formulă care mi-a plăcut, chiar dacă nu avea prea mult sens.

Dar asta n-avea importanţă. Important era că făcusem o nouă descoperire. Fără să ştiu, dădusem peste arta publicităţii şi a abilităţii de a vinde şi descoperisem găina cu ouă de aur, adică determinismul ştiinţific.

Terra a fost prima verificare, şi pentru asta nu o voi uita niciodată...

Venise să-mi comande o planetă un domn bătrân şi înalt, cu ochi sfredelitori şi o barbă lungă şi albă. Am executat-o rapid, în şase zile parcă, şi am crezut că totul s-a terminat aici. Era una dintre obişnuitele planete ieftine, şi mai dădusem rasol pe ici, pe colo. Dar ascultând văicărelile proprietarului ai fi zis că l-am jefuit.

- De ce sunt atâtea cicloane? protesta el.

- Fac parte din sistemul de circulaţie atmosferică, i-am explicat. Să fiu sincer, din cauza grabei uitasem să pun o supapă de siguranţă la instalaţia de circulaţie a aerului.

- Planeta e trei sferturi acoperită cu apă, se tângui clientul meu, în timp ce eu îţi specificasem că proporţiile trebuiau să fie o parte de apă la patru părţi de uscat.

- Ei bine, nu am putut ţine cont de asta, i-am replicat. Nici nu-mi aminteam unde pusesem pedantele lui precizări; trebuia să fiu nebun să respect aşa ceva la un proiect absurd de planetă individuală.

- Şi bucăţica de uscat pe care mi-ai lăsat-o ai umplut-o cu deşerturi, terenuri pietroase, jungle şi munţi, ripostă bătrânul domn.

- Asta dă efect scenic, am remarcat eu.

- Şi cine ţi-a cerut să faci scenografie? tună clientul. Înţeleg un ocean, o duzină de lacuri, o pereche de fluvii, unul sau două lanţuri de munţi. Atât cât să înfrumuseţeze un pic planeta, să o decoreze şi să dea astfel locuitorilor o senzaţie de varietate şi bunăstare. Dar ceea ce ai făcut dumneata e o grozăvie!

- Există un motiv, i-am explicat. În realitate, pentru a nu depăşi bugetul, fusesem obligat să folosesc munţi recondiţionaţi, o cantitate de fluvii şi oceane ca umplutură şi o pereche de deşerturi pe care le cumpărasem de la Ourie, negustorul galactic de vechituri. Dar asta nu o puteam spune clientului.

- Ce motiv, care motiv? striga acesta scos din sărite. Ce voi spune poporului meu? Trebuie să instalez o întreagă specie pe acea planetă. Poate chiar două sau trei. Vor fi oameni făcuţi după chipul şi asemănarea mea, şi se ştie foarte bine că oamenii sunt inteligenţi, aşa cum sunt şi eu. Ce le voi spune atunci?

Ei bine, aveam pe vârful limbii ceea ce le putea spune, dar nu voiam să par vulgar, aşa că m-am prefăcut că meditez. Şi, ia te uită ce întâmplare, meditai de-adevăratelea. Aşa am descoperit regina, împărăteasa formulărilor.

- Spuneţi-le nici mai mult, nici mai puţin decât adevărul ştiinţific, i-am răspuns. Spuneţi-le, că, din punct de vedere ştiinţific, tot ceea ce este, trebuie să fie.

- Cum? făcu el.

- E determinismul, i-am explicat, inventând pe loc acel termen, sub inspiraţia momentului. Un pic exotic poate, dar e foarte simplu. Ca să zic aşa, forma urmează funcţiunii; prin urmare, planeta dumneavoastră este exact cum trebuie să fie pentru motivul foarte simplu că există. Apoi, ştiinţa e invariabilă; deci dacă ceva nu este invariabil, nu este ştiinţă. Şi în fine, orice lucru urmează reguli determinate. Nu e totdeauna posibil să se descopere care sunt regulile, dar putem fi siguri că de existat există. Este evident că nimeni nu trebuie să se întrebe vreodată: „de ce aşa şi nu invers?”, ci fiecare trebuie să se întrebe: „cum funcţionează?”.

Bătrânelul începu să-mi pună întrebări cam viclene, de persoană inteligentă. Dar nu ştia prea multe în materie de construcţii; el se pricepea la etică, morală, religie etc. Aşa că nu reuşea să-mi ţină piept cu obiecţii într-adevăr eficace. Era unul dintre tipii aceia care îndrăgesc definiţiile abstracte, din care cauză începu să repete:

- Ceea ce este, e ceea ce trebuie să fie. Hm, într-adevăr, fascinant ca formulă şi nu lipsită de o patină de stoicism. Voi încorpora unele din aceste fericite intuiţii în lecţiile ce le voi ţine

poporului meu... Dar cum se poate împăca această fatalitate a ştiinţei cu liberul arbitru pe care vreau să-l ofer oamenilor mei?

Ei bine, de data asta, bătrânelul mă luase prin surprindere. Dar am surâs, am tuşit pentru a avea timp să reflectez şi am declarat:

- Dar e clar!

E un răspuns care, deşi limitat, face întotdeauna impresie.

- O fi clar, aprobă el. Totuşi eu încă nu pricep.

- Acest liber arbitru pe care intenţionaţi să-l daţi oamenilor dumneavoastră nu este, în felul său, un soi de fatalitate?

- L-am putea considera şi aşa. Dar diferenţa...

- Şi apoi, mă grăbii eu să-l întrerup, de când liberul arbitru şi fatalitatea sunt incompatibile?

- La prima vedere par incompatibile, obiectă el.

- Numai pentru că dumneavoastră nu înţelegeţi ştiinţa, am replicat executând chiar sub nasul lui încovoiat vechiul truc al celor trei cărţi de joc. Vedeţi, distinse domn, una dintre legile de bază ale ştiinţei e că destinul îşi pune amprenta pe orice lucru. Destinul, după cum dumneavoastră ştiţi prea bine, este echivalentul matematic al liberului arbitru.

- Dar ceea ce spui dumneata este absolut contradictoriu, obiectă el.

- Contradictoriu şi trebuie să fie, l-am asigurat Contradicţia e o altă regulă fundamentală Universului. Contradicţia generează antagonism fără de care totul ar ajunge în stadiul de entropie. Dacă lucrurile n-ar exista într-o stare de contradicţie aparent ireconciliabilă, n-am putea avea nici o planetă şi nici un univers.

- Aparent?

- Dar se înţelege, am spus. Contradicţia, pe care, provizoriu, o putem defini ca existenţa în realitate a perechilor de contrarii, nu este ultimul cuvânt în materie. De exemplu, să presupunem o sigură o singură tendinţă izolată. Ce anume se întâmplă când împingem o tendinţă la limită?

- N-am nici cea mai mică idee, mărturisi bătrânul. Lipsa de date specifice în discuţii de acest gen...

- Se întâmplă, l-am întrerupt eu, că tendinţa se transformă în contrariul ei.

- Vorbeşti serios? mă întrebă, complet dezorientat.

Aceste spirite religioase sunt ca pisoii atunci când încearcă să se măsoare cu ştiinţa.

- Dar aşa este! l-am asigurat. Vă pot proba în laborator, deşi demonstraţiile sunt puţin cam plictisitoare...

- Te cred pe cuvânt, declară bătrânul domn. La urma urmei am făcut o convenţie.

Era cuvântul pe care-l folosea totdeauna pentru a desemna noţiunea de contract. Înseamnă acelaşi lucru, dar suna mai bine.

- Perechi de contrarii, repetă gânditor, determinism. Lucruri care se transformă în contrariul lor. Mă tem că-i cam complicat.

- Dar este şi estetic, am remarcat. Însă n-am terminat discursul asupra transformării extremelor...

- Te rog, continuă...

- Mulţumesc. Cum ziceam, avem entităţi, adică lucrurile care persistă în mişcarea lor atâta timp cât nu intervin factori externi. Şi uneori, experienţa mi-a dovedit-o, chiar după intervenţia factorilor externi... Fapt este că entropia împinge un lucru către contrariul său. Dacă un lucru este împins către contrariul său, înseamnă că toate lucrurile sunt împinse către contrariile lor, pentru că ştiinţa e coerentă, începeţi să înţelegeţi acum conceptul? Avem toate aceste contrarii care nu fac altceva decât să se schimbe ca fricoşii, devenind propriile lor contrarii. La un nivel mai înalt de organizare avem grupe de contrarii care urmează exact aceeaşi filieră. Şi tot aşa, pe măsură ce urcăm. Am fost clar până aici?

- Da, mi se pare că am înţeles.

- Foarte bine. În acest punct se iveşte spontan o întrebare: asta-i tot? Adică, nu există nimic altceva în afara acestor contrarii ocupate să se întoarcă pe dos, întâi într-un sens şi apoi în celălalt? Aceste contrarii care zvâcnesc încoace şi încolo ca nişte foci dresate sunt numai un aspect a ceea ce se întâmplă în realitate. Pentru că, şi aici am făcut o pauză, ca să reîncep cu voce profundă şi solemnă, pentru că există o înţelepciune care vede dincolo de conflictul şi de tumultul lumii fenomenologice. O înţelepciune, dragă domnule, capabilă să privească prin calitatea iluzorie a acestor lucruri reale şi să descopere dincolo de ele mecanismele cele mai complexe ale

Universului, care se bucură de o stare de măreaţă şi minunată annonie.

- Cum poate să fie un lucru, în acelaşi timp, iluzoriu şi real? a vrut să ştie el; trebuie să recunosc că nu-i scăpa nimic!

- Eu nu vă pot răspunde la întrebări de acest gen! Nu sunt decât un umil serv al ştiinţei. Văd ceea ce văd şi acţionez în consecinţă. Dar poate, în spatele tuturor acestora, este o raţiune etică.

Bătrânul stătu să se gândească o bucată de vreme, şi vedeam bine cum se lupta îndârjit cu sine însăşi. Lucid cum era, prindea din zbor orice eroare de logică, şi erau multe dintr-astea în raţionamentele pe care le folosisem! Dar, ca toţi intelectualii, era fascinat de contradicţii şi nu ştia să reziste la tentaţia de a le încorpora în sistemul său. În privinţa formulelor pe care i le propusesem, pe de o parte bunul simţ îi spunea că lucrurile nu puteau fi aşa complicate şi contorsionate, pe de altă parte cerebralismul înnăscut îi zicea că lucrurile păreau, într-adevăr, foarte complicate, dar că, poate, dedesubtul dedesubturilor era un principiu unificator facil. Sau dacă nu tocmai un principiu, cel puţin o bună, solidă morală. Şi, ca şi cum n-ar fi ajuns atât, reuşisem să-l prind în undiţa mea servindu-mă de cuvântul „etică” drept momeală. Pentru că acel bătrân gentleman era un adevărat fanatic al eticii, era impregnat cu etică până la saturaţie; s-ar fi putut numi mai bine „domnul Etică”. Astfel, din pură întâmplare, îi furnizasem ideea că tot universul ar fi o serie de piedici şi de contradicţii, întregul vărsându-se într-o ordine etică de tipul cel mai rafinat şi mai elevat.

- În toate acestea există ceva foarte, foarte profund, la care nu mă gândisem, observă el după o scurtă tăcere. Era în intenţia mea să-mi instruiesc poporul numai în Etică şi să concentrez atenţia oamenilor asupra interogaţiilor morale de neocolit, de tipul „de ce” şi „cum” trebuie un om să trăiască, fără să dau atenţie la ceea ce constituie materia vie; voiam să fac exploratori preocupaţi să sondeze profunzimile bucuriei, fricii, milei, speranţei disperării în loc de savanţi dedicaţi examinării stelelor şi picăturilor de ploaie, care să formule ipoteze teoretice grandioase bazate pe rezultatele cercetărilor lor. Îmi dădeam seama, desigur, de existenţa Universului, dar îl consideram superfluu. Acum, dumneata mi-ai modificat punctul vedere.

- Eu nu intenţionam să vă creez probleme. M-am gândit numai să vă prezint lucruri care...

Bătrânul domn zâmbea.

- Prezentându-mi aceste probleme, m-ai scutit de necazuri mai mari. Eu pot crea după chipul şi asemănarea mea, dar nu vreau să creez o lume populată de versiuni în miniatură ale „eu”-lui meu. Ţin foarte mult la liberul arbitru, şi oamenii mei îl vor avea, spre gloria şi nefericirea lor. Vor avea şi această inutilă jucărie lucitoare pe care dumneata o numeşti ştiinţă şi o vor ridica la rang de divinitate nedeclarată. Contradicţiile fizicii, abstracţiile îi vor fascina. Se vor dedica cunoaşterii acestor lucruri şi vor uita să-şi exploreze misterele propriei lor inimi. Dumneata ai fost cel care m-a convins de aceasta şi îţi mulţumesc că m-ai convins la timp.

Tot discursul acela frumos avea ceva ce m-a făcut să mă înfior. Pentru că îmi dădeam seama, deşi bătrânul nu era legat de alte personaje importante, avea totuşi stil de Mare Senior. Ceva îmi spunea că un astfel de tip ar fi putut să-mi facă necazuri nesfârşite, şi înţelegeam că ar fi putut-o face cu câteva vorbe, cu o simplă frază, dar înfiptă ca o săgeată în creierul meu, fără să mă mai pot elibera de ea vreodată. Şi perspectiva asta mă cam speria.

Evident, amicul mi-a citit gândurile, pentru că îmi spuse:

- Accept fără rezerve lumea pe care mi-ai construit-o, va servi mult mai bine scopului meu aşa cum este. Cât despre imperfecţiunile şi defectele pe care dumneata ai reuşit să le strecori, le accept şi pe acelea şi-ţi sunt chiar îndatorat. Ţi le voi plăti şi pe ele, linişteşte-te.

- Îmi veţi plăti greşelile? Cum?

- Acceptându-le fără discuţie, spuse el. Plecând imediat la treburile mele şi ale poporului meu.

Am rămas un pic dezorientat. Se ducea, fără o mulţumire pentru mine, fără un cuvânt de rămas bun. Din punct de vedere dialectic învinsesem eu, dar ultimul cuvânt îl avusese el. Ştiam ce vrusese să zică: respecta contractul încheiat cu mine şi cu asta nu mai aveam nimic de împărţit. Din punctul său de vedere acea concediere trebuia să fie o pedeapsă. Natural, aşa o vedea el. Ce nevoie aveam eu de un cuvânt de-al lui? Desigur, mi-ar fi făcut plăcere. Aşa că un timp am continuat să-l caut. Dar era clar că el nu ţinea să mă vadă. Ei şi? Câştigasem binişor cu

planeta aia şi chiar dacă mai modificasem un pic contractul pe ici, pe colo, în general îl respectasem. Obţinerea unui câştig e prima datorie pe care o ai faţă de tine însuţi. Dacă ai hotărât asta, e inutil să-ţi mai mănânci ficaţii în privinţa consecinţelor. Concluzia care se desprinde din toate acestea şi pe care vreau ca voi, băieţi, să o ascultaţi cu toată atenţia este următoarea: ştiinţa e plină ochi de reguli pentru că eu am inventat-o aşa. De ce am făcut asta? Deoarece, pentru cine ştie să le manevreze, regulile sunt o adevărată mană, aşa cum mulţimea legilor e o adevărată mană pentru specialiştii în drept. Reguli, doctrine, axiome, legi şi principii ale ştiinţei există pentru a vă fi de ajutor, nu pentru a vă împiedica. Ele au unicul scop de a vă furniza motive pentru tot ceea ce faceţi. De altfel, în bună parte, sunt adevărate, mai mult sau mai puţin, şi tocmai aici e ajutorul.

Aşa că ţineţi minte: acele reguli servesc pentru a vă ajuta să explicaţi clientului cele făcute după ce le-aţi făcut, nu înainte. Când aveţi de executat un proiect, executaţi-l cum vă vine mai bine; apoi adaptaţi regulile la fapte şi nu viceversa.

Şi amintiţi-vă că acele reguli există ca barieră verbală contra celor care vin să vă întrebe. Dar voi nu trebuie să le consideraţi o barieră! De la mine aţi învăţat că munca noastră este, prin forţa lucrurilor, inexplicabilă. Să ne limităm deci la a o face - uneori va reuşi, alteori nu.

Cel mai rău va fi dacă veţi încerca să vă explicaţi vouă înşivă de ce se întâmplă aşa şi nu altminteri. Niciodată să nu vă întrebaţi şi, mai presus de orice, niciodată să nu vă treacă prin minte că ar exista o explicaţie. Ne-am înţeles?

Cei doi asistenţi aprobară cu tărie. Păreau iluminaţi, ca fiinţele care au descoperit un nou crez. Ba, Carmody era gata să pună pariu că cei doi tineri zeloşi învăţaseră pe de rost până şi ultimul cuvânt al Constructorului - şi acum se vor grăbi să ridice acele cuvinte la rang de regulă!

[*Originally published in „Fantasy & Science Fiction” Mar. 1968*]